

DEU ANYS D'ARQUEOLOGIA A CATALUNYA: UN BALANÇ

Walter Cruells i Banzo

Introducció

La història de l'arqueologia és, potser, tan antiga com la curiositat del mateix home pel desconegut. Si bé és corrent d'associar el naixement de l'arqueologia a l'Europa renaixentista de mitjan segle XV, que propicià l'estudi i la divulgació de l'art i l'arquitectura clàssics, i que fou definida com l'«edat de l'Antiquarisme», la veritat és que molt temps abans diverses societats tribals ja recollien artefactes desconeguts i els incorporaven, sovint, a la dinàmica ritual/econòmica del grup, tot atorgant valors específics a cada artefacte. Al segle II BC, l'historiador xinès Si-ma Quien compilà el primer text sobre història del seu país a partir de moltes observacions físiques i al segle VI BC es realitzà, potser, la primera excavació arqueològica, dirigida per Nabodinus, darrer rei babilònic, que investigà i excavà el temple de Shamath, a Sippur, per intentar descobrir-ne el constructor. La seva filla, Ennigaldi-Nanna, recollí una gran quantitat d'objectes i els exposà al palau d'Ur, prop de l'Eufrates, en el que segurament suposa la primera exposició museística de la història. Hi ha molts més casos d'erudits de l'antiguitat clàssica que desenvoluparen tasques d'investigació arqueològica, excavant, inventariant etc.

És, però, en el món renaixentista, i gràcies a l'Església i a la noblesa, que es comencen a formar i a exhibir les primeres col·leccions d'antiguitats importants. Els intel·lectuals de l'època, depenents econòmicament d'aquests dos estaments, analitzaren els objectes d'art i arquitectònics, així com els textos escrits antics i s'inicià un corrent d'expoli organitzat que propicià, durant els segles següents, una gran acumulació d'objectes d'art procedents de Grècia, Egipte i tot el Pròxim Orient. Així, al segle XVIII, l'expedició bonapartiana a Egipte recuperà una gran quantitat de restes arqueològiques, entre elles la pedra de Rosetta, posteriorment exposades en grans manifestacions museístiques amb gran seguiment popular.

Aquesta tradició portà a l'antiquarisme científic i els que

el practicaven a principis del segle XVIII a Anglaterra foren incorporats a la Royal Society, fet que suposa un gran avenç de la investigació sobre la prehistòria, una més precisa observació i descripció de les restes, així com propostes d'interpretació més estructurades que permeten d'establir cronologies relatives aproximades.

Christian J. Thomsen, investigador danès, elaborà, l'any 1836, el primer assaig de divisió de la prehistòria en tres edats (de la pedra, del bronze i del ferro) i posteriorment J. Lubbock, l'any 1865, el reestructurà dividint l'edat de la pedra en dues: el paleolític i el neolític; d'aquesta manera es configurava el que seria l'arqueologia moderna.

A Catalunya, l'arqueologia contemporània va lligada a J. Puig i Cadafalch qui aconseguí, l'any 1908, que la Junta de Museus de Barcelona adquirís i excavés el jaciment d'Empúries. El projecte cultural noucentista, sota la protecció de la burgesia catalana, va permetre l'estructuració de les bases d'una infraestructura cultural en la qual l'arqueologia adquiria un paper rellevant a través del Servei d'Excavacions Arqueològiques, que depenia de l'Institut d'Estudis Catalans i estava dirigit per Pere Bosch i Gimpera. Al seu voltant, i en contacte amb la Universitat de Barcelona, va néixer un equip d'investigadors que formaren l'escola d'Arqueologia Catalana, molts dels quals serien els responsables de l'arqueologia catalana fins a èpoques franquistes. L'acabament d'aquest període es sol simbolitzar amb l'exili de Bosch i Gimpera a Mèxic i amb l'arribada de Martín Almagro acompanyat de les tropes franquistes, i alguns autors no veuen un relleu decisiu fins a finals dels anys 50.

Pel que fa a l'estat espanyol, i fins a l'any 70, el paternalisme donava més importància als aspectes socio-polítics que no pas als científics, i del discurs de la resistència, que volia participar en la transformació del món basant-se en el compromís científic, polític i social, es passà al discurs de la competició constituït per totes les propostes d'ascensió a places «científiques» consolidades (LULL, V. 1991). Aquesta dècada proporcionà, d'altra banda, els elements de refle-

xió necessaris per definir els fonaments, els mètodes, els objectius i els plantejaments teòrics de l'arqueologia (vegeu, p.e. CLARKE, D. L. 1968; ROUSE, I. 1973).

A Catalunya, i a finals dels setanta, es produí un fenomen de reflexió sobre l'estat de l'arqueologia i el seu paper en la futura instauració del govern autònom. Conduïda per un grup eteri d'arqueòlegs, es formà l'«Assemblea d'Arqueologia de Catalunya» que reivindicava un «Servei Nacional d'Arqueologia» basat en un programa de política arqueològica seriós, democràtic i assembleari que pogués oferir alternatives a la problemàtica arqueològica catalana, amb menció especial a la situació professional, però sense propostes de definició de la professió. De fet, l'assemblea plantejava, en aquells moments, aspectes més d'organització que no pas de definició i el caràcter polític que prenia propicià que diferents partits participessin de la lluita pel futur poder en el camp de l'arqueologia catalana. Així doncs, l'eufòria assembleària fou superada per la pràctica de pactes polítics macroestructurals amb la participació dels poders arqueològics tradicionals.

A principis dels 80, i gràcies al debat entre arqueologia i antropologia (vegeu p.e. BINFORD, L. R. 1962 o ALCINA, J. 1975 pp. 47-62) conduït per alguns americanistes, es distraigué l'atenció de molts antics membres de l'assemblea d'arqueologia i la revisió de l'arqueologia tradicional historicista i descriptiva comença a ser un fet comú en les discussions de grups professionals i col·lectius que mostraven les seves inquietuds a través d'articles publicats sota pseudònim. S'hi afegiren aviat debats sobre qüestions professionals que es debateren per primer cop a les «primeres jornades sobre la situació professional en arqueologia» celebrades l'any 1987 a les Cotxeres de Sants. A nivell peninsular, les «Primeras Jornadas de Metodología de Investigación Prehistórica», celebrades a Soria l'any 1981, plantejaren per primera vegada problemes de tipus teòric i epistemològic i es posà de manifest, també, la insuficient formació teòrica dels professionals de l'arqueologia. A Catalunya, d'altra banda, s'engegà un corrent format per ex-alumnes de la Universitat de Barcelona i s'organitzaren dos col·loquis (el primer l'any 1986 sobre «Corrents teòrics en Arqueologia» i el segon celebrat l'any 1989 sota el lema «El canvi cultural a la prehistòria»), ambdós publicats posteriorment per Columna i que, malauradament semblen no tenir continuïtat.

A nivell institucional, el primer govern de la Generalitat incorporà l'any 1980 dins l'organigrama de la Conselleria de Cultura el Servei d'Arqueologia i, l'any següent, es creà el Servei (DOG núm. 105 del 17-1-81) al qual li correspon «vetllar pel Patrimoni arqueològic i per la seva protecció jurídica, conservació i valoració, tot impulsant la investigació i la difusió dels seus valors culturals». El primer any, el Servei pretengué una aproximació de funcionament assembleari, però el disseny piramidal d'estructura féu impossible el projecte. Es prometé també, des de les instàncies públiques, un manifest on s'havien d'exposar els criteris que conformarien l'arqueologia catalana, o llibre blanc de l'arqueologia, però el projecte no ha vist mai la llum.

D'altra banda, i a nivell conceptual, a Catalunya, encara avui, queda per definir el paradigma central de l'arqueologia. Si bé, segons els primers antropòlegs, la cultura distingeix l'home de tota la resta de l'univers i la possessió de cultures diverses diferencia una societat d'una altra, els darrers anys s'han tingut cura de desmuntar la fe de molts investigadors en aquesta seguretat intel·lectual, i el concepte ha estat atacat des de diferents posicions teòriques. El fet que les ciències socials s'hagin transformat en ciències del comportament ha provocat que les explicacions del comportament no s'investiguin dins la cultura sinó en termes d'opció d'estratègies econòmiques, rendibilitats en els jocs de poder, etc., tot desplaçant la cultura en tant que «valor» o paradigma. I encara avui dia, tot i que l'arqueologia disposa de metodologies pròpies, quan es tracta d'aspectes teòrics cal que ens referim a l'antropologia tot limitant-li definitivament el paper com a plena ciència.

L'arqueologia, per tant, a diferència d'altres disciplines que han sabut trobar el seu paper en el context social i estructurar-se conceptualment, ha tingut una evolució marcada per la recerca del seu paradigma i encara avui dia s'està discutint sobre quin és el paper i l'objectiu últim de la investigació arqueològica. Hi ha, doncs, un ampli ventall d'ofertes explicatives, la majoria de les quals no volen restringir l'arqueologia únicament a l'estudi de les restes materials, cosa que seria estimular un nou concepte d'antiquarisme basat en els artefactes, i privilegien d'una manera decisiva l'estudi del comportament humà i el canvi cultural, fet que la lliga inevitablement a d'altres disciplines de les ciències socials, especialment l'antropologia. A més a més, s'introdueixen nous elements de discussió basats en la relació entre arqueologia i sòcio-política i la connexió entre discurs i poder (TILLEY, C. 1990), i en la necessària crítica radical en relació a la situació actual de l'arqueologia, pel que fa a la seva viabilitat epistemològica i incorporació en les societats postindustrials, i l'excessiva polarització de la disciplina i el perill de dividir els arqueòlegs en categories professionals, tot integrant la praxi arqueològica en sistemes de control de la informació i de l'acció de naturalesa ideològico-política (VICENT, J. M. 1991 pp. 29-36).

El 7 de gener de 1991 es compliren els 10 anys de la creació del Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, i, per tant, de l'inici del període de competències plenes en matèria d'arqueologia per part del nostre govern. Aquella data passà deliberadament desapercebuda a gran part de la comunitat científica relacionada amb l'arqueologia, ja que es trobava dividida com a resultat del fracàs de l'assemblea d'arqueologia, i els que continuaren passaren a fer reflexions més professionals i teòriques que organitzatives. És per aquest motiu, i en espera de la realització d'unes jornades nacionals de debat sobre l'arqueologia a casa nostra, al llarg d'aquest decenni, que la nostra revista, en un intent de contribuir a aviar aquest debat, presenta un dossier que contempla retrospectivament el que han estat aquests darrers deu anys, tot fent un repàs de síntesi sobre els diferents col·lectius que directament tenen relació amb l'ar-

queologia: les Institucions polítiques, les acadèmiques i els professionals.

Es repassen, també, els objectius aconseguits pel Servei d'Arqueologia i que n' inspiren la fundació i, en aquest recorregut, s'analitzarà quin impuls s'ha donat a la investigació i difusió de l'arqueologia catalana al darrer decenni.

Política d'intervenció arqueològica

Pel que fa a la investigació arqueològica, el passat decenni està marcat per dues grans línies d'actuació. El que anomenem «programes personals» i les «intervencions d'urgència». Aquest escenari de la investigació arqueològica ha estat significativament dissenyat més pel propi cos d'arqueòlegs i a partir dels propis interessos personals, que no pas en relació a una planificació científica vinculada a les universitats o a les institucions polítiques. Es podria dir, en definitiva, que ha estat una línia d'actuacions marcada, més per la pròpia administració, que per necessitats d'investigació científica.

Pel que fa als programes personals, poca cosa ha canviat al llarg de deu anys i es caracteritzen per una anarquia total en la qual no predomina un alt nivell d'abstracció que arribi a superar aspectes cronològics i locals concrets. Així doncs, veiem, en analitzar l'evolució dels permisos atorgats (un total de més de 2.200), que, a part dels corrents de novetat que imposen els sol·licitants, tant en relació a cronologia com a tipologia dels jaciments, hi ha una clara tendència ascendent cap a jaciments de cronologies més recents, especialment clàssics, romans, medievals i moderns (un 62% del total). Aquest fet es podria interpretar tant a partir de l'augment de les intervencions d'urgència a les ciutats, com a resultat de l'incessant creixement urbà, en què predominen les restes de les ocupacions més recents, com per la joventut de l'arqueologia medieval dins el panorama arqueològic català. Un altre element de reflexió seria la distinta evolució que han experimentat els dos tipus d'intervencions arqueològiques. Si observem les dades ofertes en l'apartat del dossier dedicat a les gràfiques, podem adonar-nos d'aquesta evolució. A una davallada important de projectes d'investigació s'oposa un creixent nombre d'intervencions de salvament, principalment en zones metropolitanes, que ha fet canviar totalment la lectura final de l'arqueologia contemporània catalana. És a dir, s'ha produït un estancament, primer, i un retrocés, després, de les intervencions arqueològiques tradicionals. A què cal atribuir aquest fet? Una resposta, la podrien donar els mediocres resultats aconseguits per les intervencions arqueològiques programades (més d'un miler) i una reacció contundent de l'administració a partir de 1989. Una altra, la podrien donar els compromisos que dia a dia va adquirint l'administració en relació a l'arqueologia de salvament en les àrees metropolitana i rural, com a resultat de les grans obres d'infraestructura industrial, comunicacions, reordenament urbà etc., que l'obliguen a consagrar-hi una gran part, si no la majoria, dels mitjans financers, humans i materials. La de-

cada dels 80, i especialment la segona meitat, ha viscut l'imparable creixement de les intervencions d'urgència sense poder determinar encara quin paper hi ha jugat la possible consciència de sensibilització sobre el tema, i sense determinar, tampoc, quin seria el nombre de jaciments destruïts amb anterioritat.

Sigui, però, quina sigui la conseqüència que ha portat a aquest nou disseny de les intervencions a Catalunya, caldria demanar-se què ha motivat o quines són les causes d'aquesta absència de perspectives en relació a la programació personal de recerques i el paper que haurien de tenir les institucions acadèmiques en el disseny de la investigació arqueològica científica.

A nivell professional, el quadre situacional dels arqueòlegs catalans al llarg d'aquest decenni ha estat realment poc alentador. Un petit nombre ha estat afortunat, en adquirir l'estatus de professor universitari amb la consegüent ambigüitat arqueòleg/professor, bé en els pocs llocs d'investigació que proporciona l'administració, bé formant part del cos administratiu. La gran majoria, però, ha continuat abocada a la pluriocupació forçosa, alternant contractes temporals per a excavacions d'urgència amb segones activitats.

L'eclosió de l'arqueologia contractual, d'altra banda, ha marcat unes noves pautes de comportament dins el camp de l'arqueologia. Si molts professionals es queixaven del fet que l'arqueologia catalana presentava unes grans deficiències, tant a nivell teòric i metodològic com pràctic, l'arqueologia de contracte ha augmentat, si era possible, aquestes mancances. Primerament, a causa de la disfunció entre treball de camp i objectius d'interpretació; en segon lloc, a causa del contrast entre necessitats arqueològiques i industrials o urbanes, fet que ha provocat l'aparició d'una nova tipologia d'arqueòlegs que dóna més importància al consum d'arqueologia que a la producció i que fa créixer la dicotomia entre arqueologia de salvament i arqueologia d'investigació, i, finalment, a causa de la problemàtica que presenta la mateixa formació permanent dels arqueòlegs contractats que treballen tant en l'àmbit metropolità com rural. Finalment, hem de constatar la clara oposició, ja mencionada, entre arqueologia d'urgència i arqueologia d'investigació; aquesta darrera, malgrat l'altruisme, el voluntarisme..., és pobre en discurs estructural i intel·lectual, i la primera, segurament és més trivial, però té una capacitat financera i de recursos humans enormement superior.

A nivell institucional, l'arqueologia d'urgència presenta també una doble dicotomia entre la «gestió» i la «recerca». S'ha passat d'una arqueologia d'urgència en la qual es salvava el que es podia a pretendre salvar-ho tot a qualsevol preu i ens hem de demanar si el que es pretén no és «salvar» les aparences. A nivell de «gestió», els responsables polítics proposen l'inventari i la catalogació del nostre patrimoni a fi de conèixer-lo i controlar-lo. L'interès científic d'un inventari arqueològic nacional és important pel que fa a una bona programació de la recerca, l'anàlisi de la repartició del patrimoni o les possibilitats d'anàlisi estadística que ofereix. De tota manera, un inventari general del patrimoni hauria de

servir fonamentalment per a prevenir la destrucció de jaciments i poder avançar en el camí que porta d'una arqueologia d'urgència a una altra de prevenció, però, paradoxalment, són sovint les destruccions de jaciments allò que motiva l'entrada de dades a l'inventari general, i no pas una planificació de la prospecció completa com a suport al pur inventariat.

A més d'avançar en la confecció de la carta arqueològica de Catalunya, s'inicià, l'any 1991, el Programa d'Arqueologia Urbana (instaurat ja en diverses ciutats catalanes menys a Barcelona) dedicat «al coneixement del subsòl de les grans ciutats amb la finalitat de protegir el patrimoni». L'operativitat i el funcionament, però, d'aquests programes han estat poc explicats públicament.

A l'hora, però, de realitzar una intervenció arqueològica d'urgència, encara que sigui d'un jaciment ja catalogat, gairebé sempre s'actua «amb urgència» i gestionant els recursos necessaris, sempre que sigui possible, amb els promotors. En alguns casos, aquestes intervencions han estat especialment rellevants i, gràcies a elles, paradoxalment, s'ha pogut arribar a un coneixement arqueològic més gran sobre un període o àrea que no l'obtingut per mitjà de les intervencions planificades. La polarització creixent d'intervencions a l'entorn de les àrees urbanes, gràcies a un finançament al marge dels pressupostos del Servei d'Arqueologia, fa que es privilegiïn aquestes actuacions en relació a les programades i, com a conseqüència, hi ha un desfasament entre tipologies i cronologies de jaciments. El nombre de més de 650 jaciments romans i medievals excavats enfront dels 200 jaciments paleolítics i neolítics evidència clarament aquesta problemàtica en la qual es privilegia l'arqueologia vinculada al desenvolupament en detriment de la investigació programada. Aquesta disfunció en augment té el perill, evidenciat per la més simple estadística, d'acabar, si no hi ha intervenció dels responsables, els qui siguin, dominant l'imperi de les grans intervencions de salvament, ben dotades econòmicament i amb resultats de recuperació de restes materials, en alguns casos, prou significatius per justificar-les políticament, i tindrem la paulatina desaparició de l'arqueologia científica programada.

La universitat es veu també implicada en aquest fenomen de creixement imparable d'arqueologia d'urgència i ja és hora d'iniciar un debat en el qual es perfilin l'escenari global de l'arqueologia científica i els programes coherents de formació que en lloc de promocionar tècnics d'excavació formin arqueòlegs especialistes i coneixedors de les necessitats que crea la nova modalitat d'arqueologia d'urgència. Enfront de la present tendència cap a la «tècnica» com a praxi que rep la formulació dels seus objectius d'origens diferents a la pròpia constitució com a aplicació d'un saber pràctic i, per tant, innocent en quant a disciplina integrada en el mercat de recursos culturals, es contraposa la «ciència» com a empresa purament cognoscitiva i compromesa únicament amb el coneixement i en la praxi que es desprèn dels propis plantejaments.

A nivell econòmic, les xifres disponibles en relació als darrers deu anys són prou explícites. És impossible de quan-

tificar amb exactitud la inversió real realitzada durant els deu primers anys de gestió autonòmica en matèria d'arqueologia, però hem pogut arribar a localitzar unes inversions totals superiors als 1.630 milions de pessetes. La distribució per fonts d'origen es tracta ja en una altra part d'aquest dossier, però cal destacar que la inversió real detectada del Servei d'Arqueologia ha estat de només 354 milions de pessetes en deu anys (un 21,68% del total). Una anàlisi especial mereix també la distribució total dels més de 1.600 milions a les diferents comarques catalanes amb unes inversions que van del 0% a l'Alta Ribagorça fins al 30,77% al Barcelonès.

Aquestes dades contrasten fortament a l'hora d'analitzar la distribució de subvencions, ajuts i beques que el Departament de Cultura de la Generalitat ha distribuït recentment. Durant el quadrienni 1988-91, s'han concedit un total de 31.174 milions de pessetes (25.160 milions en subvencions i 6.014 milions en ajuts). Per àmbits d'aplicació d'aquests més de 31.000 milions, cal destacar la concessió de 5.339 milions per a subvencions a Teatre, 5.159 a Música, 4.191 milions a Política lingüística (i no ens podem estar de recordar aquí, un cop més, que *COTA ZERO*, malgrat estar escrita «també» en català, no ha rebut mai cap subvenció o ajut del Departament de Política Lingüística, fet que hauria de fer reflexionar als seus dirigents), 3.679 a Cinematografia i Vídeo, 2.601 a Promoció de la premsa, 2.700 a la Corporació de ràdio i televisió, 2.300 a Difusió cultural i tradicional, 2.383 a Museus, etc. Per contra, atorga 351 milions a Patrimoni arquitectònic i la quantitat de 29 milions de pessetes (un 0,093% del total) a Arqueologia, xifres que eviten qualsevol comentari i ens evidencien, un cop més, la total falta de sensibilitat del nostre govern respecte de l'arqueologia. Per a l'any 1992, el Departament de Cultura té previst dedicar 8.828 milions, un 41% del pressupost, a aquesta finalitat. Haurem d'esperar a veure quina quantitat es dedica a Arqueologia.

A nivell global i per a 1992, la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya disposa d'un pressupost de 21.084 milions de pessetes (un 1,6 % del pressupost total de la Generalitat) i la secció pressupostària del Patrimoni Arqueològic és de 278,3 milions i la inversió real de 85 milions (un 16,6% menys que el 1991). Destaca, també, la secció pressupostària de llibres i altres publicacions amb més de 1.054 milions.

Les publicacions arqueològiques

Abans d'acabar, voldríem fer unes reflexions sobre el món de l'edició arqueològica a Catalunya i la disfunció existent entre investigació científica i publicacions realitzades, a partir del supòsit que publicar representa un deure fonamental de l'arqueòleg i un compromís, de moment per definició legal, de les institucions públiques, tot formant part integral de la recerca arqueològica. Edició arqueològica que té relació tant amb la publicació científica com de divulgació i amb la didàctica de la història en general. En aquest sen-

tit, hi ha encara un desfasament entre reglamentació i pràctica (excavació i publicació) que s'hauria de poder subsanar introduint les esmenes necessàries a l'actual normativa perquè el cost de la necessària publicació s'inserís en els contractes de finançament (per a les d'urgència) o de subvenció (per als programes personals).

A Catalunya existeix una llarga tradició en la publicació de temes arqueològics, malgrat que, en conjunt, formi un món molt variat tant per la diversitat d'estructures que la fan possible com pels continguts editats. Aquesta tradició, però, s'ha vist estroncada per la crisi de les institucions polítiques i universitàries i hem assistit, els darrers anys, a la desaparició o alentiment de moltes publicacions.

A nivell formal, tot i que avui en dia s'està introduint el vector de suport magnètic que, sens dubte, en un pròxim futur obrirà noves perspectives, per una tradició cultural i de possibilitats d'accés el modus principal de transmissió d'informació científica es realitza sobre paper imprès. És, doncs, sobre aquest suport que al nostre país s'ha desenvolupat una tradició editorial en relació a l'arqueologia, tant a nivell regional com local. No hi ha dades globals sobre revistes, butlletins, opuscles, etc., parcialment o totalment consagrats a l'arqueologia, que s'editen actualment a Catalunya però, sens dubte, el nombre ha de ser realment alt. Una enquesta realitzada a França l'any 1986 detectava més de 500 publicacions, 127 de les quals dedicades plenament a la disciplina (vegeu LEQUEUX, B.; MAINJONET, M. i ROSCIAN, S. 1986) i, tot i acceptar l'evident significació cultural del fet, l'autor es preguntava sobre els continguts d'aquestes publicacions, sovint poc científiques, assegurant que almenys un 80% d'aquesta massa d'informació no ultrapassava el marc purament local. Aquesta situació potser es podria aplicar a Catalunya i caldria reflexionar-hi. La creixent activitat arqueològica viscuda a casa nostra els darrers anys, principalment en relació a les excavacions d'urgència però també als programes d'investigació integrals, ha creat possibilitats editorials a diferent nivell. Articles referents a descripcions sobre intervencions, tant d'urgència com programades, han aparegut en mitjans editorials locals amb poca difusió i menys repercussió en mitjans científics, fet que provoca una desorientació i una pèrdua d'esforços considerable.

Com a dades de suport a aquestes reflexions, s'ha intentat d'oferir al lector un repàs, encara que ràpid i segurament incomplet, de les publicacions que en l'actualitat existeixen a Catalunya. En un recompte realitzat l'any 1991 s'han pogut comptabilitzar prop d'una cinquantena de revistes, més o menys consolidades, dedicades a la divulgació de temes d'arqueologia/prehistòria unes 15 de les quals dediquen el 100% del contingut a aquesta especialitat. No s'han tingut en compte revistes locals, fulletons accidentals, programes, etc. que esporàdicament publiquen algun article en relació al món de l'arqueologia.

De les 50 revistes mencionades, la majoria apareixen anualment, quasi la meitat han aparegut en el darrer decenni i, durant el mateix període, n'han desaparegut unes 10, a més d'haver-n'hi 2 o 3 amb una aparició molt irregular i

amb unes perspectives de futur molt minces. Pel que fa a la vinculació, un total de 6 revistes estan vinculades a Departaments universitaris, unes 17 a institucions museístiques, unes 13 a centres d'investigació locals relacionats amb ajuntaments o diputacions, i la resta a institucions diverses (Generalitat, Ajuntaments i Diputacions).

Aquestes dades quantitatives es completen constatant la desaparició d'algunes, com *Pyrenae*, *Ilerda*, *Informació Arqueològica*, *Quaderns d'Arqueologia i Història de la ciutat...* (vinculades a institucions universitàries o museístiques amb una llarga trajectòria editorial), així com la precària situació d'altres com *Empúries*, *Paleontologia i Evolució*, *Estudios de la Antigüedad* i fins i tot la revista *Cypsela*, vinculada, com les dues primeres, a Diputacions provincials i a hores d'ara amb un futur incert. A aquest panorama cal afegir-hi la desaparició, després del primer número, de noves revistes com *Arqueocrítica* (Universitat de Barcelona) o *De-dal* (Societat Catalana d'Arqueologia) o la desaparició de revistes amb pocs números publicats com *Cahier Noir* o *Fonaments*. Altres revistes aparegudes els darrers anys, *Cota Zero*, *Aixa*, *Vitrina*, *Aula Orientalis*, *Estrat*, *Limes*, *Tribuna d'Arqueologia*, etc., intenten d'omplir aquest buit des de propostes editorials diferents, així com des de vinculacions diferents. Totes elles, però, a part de *Tribuna d'Arqueologia*, que depèn del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, presenten una problemàtica comuna ja que, independentment d'estar vinculades a alguna institució pública o no, subsisteixen gràcies a l'esforç personal del cos de redacció i a la seva disponibilitat voluntarista, fet que, tard o d'hora, en farà necessari el replantejament i possiblement la desaparició. Si institucions amb responsabilitats fundacionals com el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, les Diputacions, per mitjà de les institucions museístiques o d'investigació que en depenen, o les corporacions municipals amb serveis d'investigació o museístics a càrrec seu, no han estat capaces d'escometre una racionalització de les publicacions, difícilment grups d'individus amb més voluntarisme que possibilitats reals n'ompliran el buit. Per contra, la deontologia professional que s'observa en els consells de redacció de les revistes més recents, fruit possiblement d'una més gran il·lusió que realisme, manca a totes aquelles que depenen o estan vinculades a institucions polítiques. Perquè, com s'explica, si no, la no aparició de certes revistes amb pressupostos no pas minsos aprovats?

Enfront d'una manca total d'estratègia editorial per part de les institucions polítiques i universitàries, cal destacar l'absència quasi total de suport públic a les iniciatives, tant privades com dependents de centres d'investigacions. No existeixen ajuts financers ni tècnics de l'administració que ajudin les estructures editorials dels diferents col·lectius involucrats amb la investigació i la divulgació arqueològica del nostre país, cosa que fa doblement preocupant el futur immediat i el desfasament, dia a dia, entre el nivell de publicacions de casa nostra i el que es dona arreu d'Europa. Un exemple clar d'aquest fet es pot observar tot repassant la bibliografia de les grans obres de síntesi sobre arqueologia, teòrica o d'interpretació, eu-

ropees, en les quals difícilment s'hi trobaran mencions a publicacions catalanes. Aquest panorama és, sens dubte, una il·lustració del subdesenvolupament estructural de la nostra disciplina que reclama una definició precisa i clara del paper que ha de jugar l'administració en aquest escenari. A més, no es pot oblidar que l'any 1993, de l'obertura europea, serà decisiu en relació a aquest món i mentre que d'altres països estan ja preparats a nivell d'infraestructura de difusió, el nostre no serà capaç, encara, de poder donar difusió, no ja a nivell regional, sinó respecte de la gran comunitat que es perfila i, si nosaltres no som capaços de desenvolupar una estratègia editorial pròpia, seran, de ben segur, altres els qui ho faran per nosaltres que haurem perdut, potser definitivament, les últimes possibilitats. Aquest panorama també contrasta notablement amb el triomfalisme expressat pel nostre Conseller de Cultura, Honorable Sr. Joan Guitart, quan defineix «La projecció internacional de la cultura catalana» (vegeu J. Guitart, 1992, conferència pronunciada a l'Ateneu Barcelonès el 19 de desembre de 1991) a l'hora de qualificar la vocació internacional de la cultura catalana (?), el paper de Catalunya com a motor del moviment de les regions i nacions europees (?), el desig que Catalunya sigui un fòrum de debat intel·lectual internacional a l'entorn dels grans temes d'actualitat (?) o la creació del COPEC (Consorci Català per a la Projecció Exterior de la Cultura) que respon al repte que representa la integració europea etc. etc., sense fer esment en cap part del seu discurs de l'arqueologia com a part integral de la cultura. Tampoc el Sr. Eduard Carbonell, Director General del Patrimoni Cultural, en la seva conferència dictada el dia 30 de gener de 1992 també a l'Ateneu, sota el títol «Consideracions sobre el patrimoni cultural de Catalunya», en exposar les idees que regeixen les actuacions del Departament i els donen sentit, no cita en cap moment la problemàtica de les publicacions arqueològiques. I és que, de fet, deu ser difícil de parlar de publicacions del Departament quan els darrers onze anys s'han publicat únicament set volums de memòries d'excavacions contra un miler llarg de jaciments excavats.

Així doncs, hem d'entendre que el finançament de les revistes arqueològiques científiques del nostre país ha de comptar amb el suport clar i decidit de l'administració a fi que es pugui desenvolupar la recerca nacional, ja que les revistes no poden ser autofinançables i no són rendibles a nivell econòmic, com tampoc no ho són, a nivell econòmic, les mateixes intervencions arqueològiques. Sabem per experiència que una gran quantitat d'informació es perd anualment per falta de canals de publicació. És imprescindible la publicació de memòries d'excavacions com ho és, també, l'oportunitat de publicar de tot investigador.

Per concloure aquest panorama, certament desesperançador, i amb la voluntat de participar en un millorament de la situació, creiem urgent i necessari un debat entre els responsables polítics i l'exhausta infraestructura existent, a fi de poder definir una política nacional clara i coherent que lligui la recerca arqueològica contemporània amb l'edició que el país reclama avui dia, i no tant a nivell de prestigi o qualitat sinó de continguts, i en aquest sentit el debat s'extendrà

als propis autors amb la finalitat de poder establir les bases d'una deontologia professional amb les exigències científiques i formals que la nostra disciplina demana.

ABSTRACT

In 1981 Spanish Central Government transferred, among others, all responsibilities involving archaeology to the Autonomous Government of Catalunya and the Archaeological Service was created. This paper deals with the period 1981-1990, with an introduction to the history of archaeology as well as matters of archaeological organization, together with the central paradigm of archaeology in Catalunya during the eighties. After that, the author reviews the government policy concerning archaeology adopted for the last ten years, specially regarding excavations and publications about archaeology. Throughout, what is mainly discussed is poor investment—which is no more than a mere tradition—in programmed archaeological interventions and rescue ones, as well as the increasing number of rescue excavations in contrast to decreasing traditional scientific excavations and also nowadays lack of publications offer. At the end, there is a review of the catalan archaeological publications which can definitely be defined as a disaster. Neither in Catalunya nor abroad catalan archaeological publications have any impact and consequently there is a proposal for a national debate in 1993, when European unity comes into force.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALCINA FRANCH, J. (1975) *La arqueología antropológica en España: situación actual y perspectivas a la «Primera Reunión de Antropólogos Españoles»*. Sevilla: Ed. Jimenez.
- BINFORD, L.R. (1962) «Archaeology as anthropology», *American Antiquity*, n. 28.
- CLARKE, David L. (1968) *Analytical Archaeology*. London: Methuen & Co.Ltd.
- DIVERSOS AUTORS (1988), *Corrents teòrics en Arqueologia*. Barcelona: Ed. Columna.
- LIQUEUX, B.; MAINJONET, M i ROSCIAN, S. (1986) *Les sociétés savantes et l'Archéologie. Répertoire et analyse*. Paris: Ed. CNRS.
- LULL, V. (1991) «La prehistoria de la teoría arqueológica en el Estado Español», dins VILA, A. (coord.) *Arqueología*. Madrid: CSIC, pp. 231-250.
- ROUSE, Irving (1973), *Introducción a la prehistoria*. Barcelona: Eds. Bellaterra.
- TILLEY, C. (1990) «Constituint una arqueologia social. Un projecte modernista», dins ANFRUNS, J. i LLOBET, E. (eds.) *El canvi cultural a la prehistòria*. Barcelona: Columna, pp. 17-44.
- VICENT, J.M. (1991) «Arqueologia y filosofía; La teoría crítica», *Trabajos de Prehistoria*, n. 48. Madrid: CSIC.

Hble. Sr. Joan GUITART «La projecció internacional de la cultura catalana» i Sr. Eduard CARBONELL «Consideracions sobre el patrimoni cultural de Catalunya», ambdós dins *Revista de Cultura*, n. 3 Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1992.

Walter CRUELLS és arqueòleg, director de la revista *Cota Zero* i fundador, amb altres arqueòlegs, del Centre d'Investigacions Arqueològiques d'Osona. Ha realitzat diverses excavacions arqueològiques a Catalunya i a l'estranger, especialment del període neolític, i ha publicat diversos articles en llibres i revistes especialitzades sobre temes d'arqueologia.

LA BARCELONINA DE VINS I ESPERITS
CATA FUNDADA AL 1982

10è. Aniversari

1982
1992

Verema S.A. Valencia 304, baixos Barcelona 9. Tel. 215 70 83